

НОВ
ПЕД А ГОГІЧН
ДУМК

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3 / 2011 р.

Засновано у 1994 році

Видається 1 раз на квартал

Зареєстровано Міністерством юстиції України.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 16684-5256 ПР від 28.05.2010 р.

Засновники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Рівненський державний гуманітарний університет.

Видавець: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Схвалено вченою радою РОІППО (протокол № 3 від 2 вересня 2011р.)

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук. (Постанова Президії ВАК України № 1-05/5 від 1 липня 2010 року).

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Микола Віднічук, кандидат педагогічних наук, доцент,
академік УААН, заслужений працівник освіти України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Владислав Вербець, доктор педагогічних наук,
професор
Тетяна Гавлітіна, кандидат педагогічних наук, доцент,
- заступник головного редактора
Максим Гон, доктор політичних наук, професор
Анатолій Дем'янчук, доктор педагогічних наук,
професор, академік АН ВШУ
Світлана Литвиненко, доктор педагогічних наук,
професор
Юрій Олексін, кандидат педагогічних наук, доцент
Іван Малафій, доктор педагогічних наук, професор
Роман Павелків, доктор психологічних наук,
професор, академік АН ВШУ, заслужений працівник
освіти України
Степан Пальчевський, доктор педагогічних наук,
професор, академік УААН
Юрій Пелех, кандидат педагогічних наук, професор
Тамара Поніманська, кандидат педагогічних наук, про-
фесор
Руслан Постоловський, кандидат історичних наук,
професор, заслужений діяч науки і техніки України
Людмила Савчук, кандидат педагогічних наук, доцент
Андрій Сяський, доктор технічних наук, професор.

Адреса редакції

Рівненський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти
вул. Чорновола, 74, м. Рівне, 33028
тел./факс: 0(362) 22-22-02
e-mail: roippo@mail.ru, www. roippo.rivne.com.

ЗМІСТ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конфе-
ренції "Формування соціальної компетентності вихованців
позашкільних навчальних закладів"

Антонішина В. Виховання як складова частина
освітньо-виховного процесу у дошкільному
освітньому закладі 3
Богачик М. Науково-методичні засади формуван-
ня готовності педагогів до розвитку соціальної
компетентності вихованців позашкільних навчаль-
них закладів 6
Липецький О. Метод проектів як засіб формуван-
ня соціальної компетентності учнів у технічних
гуртках позашкільних навчальних закладів 8
Мачуський В., Корнієнко А. Стан підготовленості
педагогів позашкільних навчальних закладів до
формування соціальної компетентності в учнів .. 11
Литовченко О. Теоретико-методичні засади вихо-
вання соціально компетентної особистості у по-
зашкільних навчальних закладах 14
Пустовіт Г. Позашкільні навчальні заклади -
погляд у майбутнє 17
Гонтова Л. Визначення стану сформованості со-
ціокультурних компетентностей учнів основної
школи (констатувальний експеримент) 19
Києнко-Романюк Л. Формування соціальних ком-
петентностей задля збереження здоров'я як один
з імперативів соціалізації підлітків у ПНЗ 23
Оксенюк О. Використання шкільних курсів історії
у формуванні готовності педагогів до розвитку
соціальної компетентності у старших підлітків ... 26

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конфе-
ренції "Формування мовної компетентності та мовної куль-
тури в духовно-моральному розвитку особистості"

Шульжук Н. Функціонально-комунікативний під-
хід до вивчення мовних одиниць у процесі форму-
вання мовної особистості студента-філолога 31
Миронюк В. Система тропів:
генеза, еволюція, новаторство (на матеріалі
новел Марка Черемшини) 34
Хом'як І. Комунікативна компетентність україн-
ського філолога 38

Мединська Н. Текст як засіб формування мовної особистості	41
Лахман Н. Формування мовної культури школярів як складова частина їх духовно-морального розвитку	45
Федоренко Ю. Формування та розвиток комунікативної компетентності особистості	47
Мандрик Н. Античне красномовство (еллада) як джерело виховання риторичної культури особистості	49
Антончук О. Комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні орфографії учнів 6-7 класів	52
Сорочинська Т. Формування мовної культури як засобу професіоналізації майбутнього вчителя у педагогічних училищах Рівненщини (друга половина 40-х років XX ст.)	54
Груба Т., Лещенко Г. Реалізація функціонально-комунікативного підходу у процесі формування мовної особистості	57
Михасюк Т. Комунікативний підхід до організації позакласної мовленнєвої діяльності молодших школярів засобами народознавства	60
Сегеда Н. Міжкультурна комунікативна компетентність як сутнісна ознака професійно-педагогічної якості викладача	65
Заблюцька Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі мовної підготовки учнів початкових шкіл Великої Британії	69
Головата Л. Формування в майбутніх учителів фізичної культури умінь і навичок досконалого володіння українською літературною мовою у професійній сфері	72
Задорожна О. Формування текстотвірних навичок майбутніх істориків на заняттях з української мови за професійним спрямуванням	75
Крива Л., Кривий А. Формування комунікативної компетенції у культуромовній діяльності особистості	78
Митник М. До проблеми змісту навчання іншомовних презентаційних умінь студентів спеціальності "Туризм"	80
Пришляк О. Іншомовна компетентність як вагомий чинник духовно-морального розвитку майбутніх педагогів	83
Закордонєць Н. Методологічні аспекти вивчення формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму	85
Алексєвич Г. Комунікативні особливості мови з точки зору національного характеру	89
Сулаєва Н. Удосконалення комунікативної компетентності майбутнього вчителя в неформальних мистецьких колективах педагогічного університету	94
Фінчук Г. Лексико-семантичні особливості мови молоді у Франції	98
Трубіщина Л. Теорія рецептивної естетики у європейському літературознавстві та її роль у шкільному аналізі художнього твору	101

6. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С.Выготский. - М.: Педагогика-Пресс, 1996. - 536с. - (Серия "Психология").
7. Гачев Г. Национальные образы мира / Г.Гачев. - М.: Сов. писатель, 1988. - 448с.
8. Давыдов В.В. Периодизация психического развития детей / В.В.Давыдов // Возрастная и педагогическая психология. - М., 1975. - Ч. 1. - С.15.
9. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI ст."). - К.: Райдуга, 1994. - 61с.
10. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. - 2001. - №1. - С. 28-41.
11. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Н.И.Жинкин. - М., 1982. - С. 54.
12. Зимняя И.А. Лингвистическая психология речевой деятельности / И.А.Зимняя. - Москва-Воронеж, 2001. - 430с.
13. Капинос В.И. Развитие речи: теория и практика обучения 5-7 кл. / В.И.Капинос, Н.Н.Сергеева, М.С.Соловейчик: книга [для учителя]. - М.: Просвещение, 1991. - 191с.
14. Коваль Г.П. Методика викладання української мови: навч. посіб. [для студ. пед. ін-тутів, гум. ун-тетів, пед. кол.] / Г.П.Коваль, Н.І.Деркач. - 2-е вид., доп. - Тернопіль: Астон, 2008. - 286с.
15. Кононенко В.І. Рідне слово: підруч. [для шкіл із поглибленим вивч. укр. мови, ліцеїв, гімназій, колегіумів] / В.І.Кононенко. - К.: Богдана, 2001. - 303с.
16. Леонтьев А.А. Основы теории речевой деятельности / А.А.Леонтьев. - М., 1974.
17. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А.Леонтьев. - 4-е изд., стер. - М.: КомКнига, 2007. - 212 с.
18. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н.Леонтьев. - 4-е изд. - М.: МГУ, 1981. - 584 с.
19. Лопушинський І.П. Позакласна робота з української мови в спеціалізованих школах / І.П.Лопушинський; упоряд. К.Ю.Голобородько // Позакласна робота з рідної мови в школі. - Х.: Основа, 2005. - 144с.
20. Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников / М.Р.Львов. - М., 1985.
21. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пирожено. - К.: А.С.К., 2004. - 192с.
22. Потапенко О. Шкільний словник з українознавства / О.Потапенко, В.Кузьменко. - К.: Український письменник, 1995. - 291с.
23. Потебня А.А. Мысль и язык / А.А.Потебня. - К.: Синто, 1993. - 191с.
24. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. - К.: Початкова школа, 2006. - С.12-13.
25. Савченко О.Я. Урок в початкових класах / О.Я.Савченко. - К.: Освіта, 1993. - С. 158-177.
26. Сагач Г. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації / Г.Сагач. - К.: Зоря, 2003. - С. 36.
27. Слесик К.М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.09 / Слесик Катерина Митрофанівна. - Харків, 2003. - 216с.
28. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О.Сухомлинський. - К.: Рад. школа, 1977. - Т.3. - 670с.
29. Фридман Л.М. Психологический справочник учителя / Л.М.Фридман, И.Ю.Кулагина. - М.: Просвещение, 1991. - 268с.
30. Як використовувати народознавство в школі: посібник [для вчителів, вихователів, студ. пед. навч. закладів] / за ред. Р.П.Скульського; НАПН України; Прикарпатський ун-тет ім. В.Стефаника; науково-методичний центр "Українська етнопедagogіка і народознавство". - Івано-Франківськ, 2000. - 368с.

УДК 378.123:005.336.5

Наталія СЕГЕДА,
кандидат педагогічних наук,
доцент, докторант НПУ імені М. Драгоманова

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ЯКОСТІ ВИКЛАДАЧА

У статті розглянуто властивості міжкультурної комунікативної компетентності у контексті культурологічного, комунікативного, компетентнісного підходів з метою гуманітарної експертизи професійно-педагогічної якості викладача вищої школи.

Ключові слова: міжкультурна комунікативна компетентність, міжкультурна особистість, професійно-педагогічна якість, викладач вищої школи

В статье рассмотрены характеристики межкультурной коммуникативной компетентности в контексте культурологического, коммуникативного, компетентностного подходов с целью гуманитарной экспертизы профессионально-педагогического качества преподавателя высшей школы.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетентность, межкультурная личность, профессио-

нальное педагогическое качество, преподаватель высшей школы

In the article are examine characteristics of a cross-cultural communicative competence in the context of culturological, communicative competence of approach for the humanist examination of a professional pedagogic merit a teacher of a graduate school.

Key words: intercultural communicative competence, intercultural identity, professional teacher quality, professor, graduate school.

Сутнісною властивістю й водночас вітальною умовою сучасного світу є когерентність (від лат. *cohaerens* - такий, що знаходиться у зв'язку). Відкритість, як її актуальний атрибут, оптимізує функціонування складних систем та виступає феноменом, що визна-

чає динаміку і модальність усіх суспільних процесів, у яких освіта виступає важливим фактором системних взаємозв'язків.

Цінності і культурні норми, мова, мистецтво, усі досягнення духовної сфери життя призначені для утворення атмосфери відкритості людській особистості. Постнекласичний тип освітнього простору активізує педагогів на опанування нових культуровідповідних модулів, які, за умови їх компетентного особистісно-діяльнісного оформлення, перетворюються у дієві чинники становлення людини. Мовна культура належить до одного з визначальних засобів духовного і морального розвитку особистості, які доцільно використовувати той педагог-професіонал, для якого у такий спосіб реалізується його міжкультурна особистість.

Нові теоретичні пошуки, переосмислення традиційних ідей міжкультурної комунікації зумовлені практичною потребою культуровідповідного оновлення змісту підготовки до професійної діяльності, яка в багатьох галузях вітчизняної професійної освіти прагне орієнтуватись на світові прогресивні еталони. Однією з причин, що уповільнюють ці процеси є суперечність між вимогою інформаційної цивілізації до міжкультурної комунікативної компетентності викладача вищої школи і рівнем готовності до діалогічних процесів взаємообміну і взаємозбагачення, недостатнім урахуванням специфіки глобалізації, яка робить його не лише громадянином своєї держави і окремим представником професії, а людиною Всесвіту і суб'єктом професійної спільноти у педагогічній галузі соціокультурної практики.

Сучасний викладач вищої школи є *трансфесіоналом* - особою, котра не лише увібрала і зробила власним смыслом норми професії (ставши професіоналом), але транслює культурні норми певної професійної галузі й трансформує їх, реалізуючи у такий спосіб функцію культуротворення і забезпечуючи професіогенез. Здійснення цієї метафункції в умовах сьогодення вимагає креативно-акмеологічного рівня комунікативної компетентності, який не детерміновано конвенційними і ментальними професійними нормами та штучними інформаційними фільтрами. Особистісна культура і відкритість є надзвичайно важливим чинником успішної реалізації цих функцій у діалогічний спосіб, але неуніверсальним засобом вирішення завдань багатозмістовного міжкультурного взаємообміну, у зв'язку з чим набуває актуальності проблема міжкультурної комунікативної компетентності - важливої ознаки, що уможливорює гуманітарну експертизу професійної педагогічної якості у спосіб дослідницького аналітично-прогностичного спостереження динаміки цього архікритерія духовності і моральності викладача вищої школи.

У сучасному науковому просторі категорія міжкультурної комунікативної компетентності не є новою. До вивчення її основних характеристик звертались: Н.Алмазова [1], Т.Колодько, В.Наместнікова [7], І.Плужнік [10]. Серед іноземних дослідників частково це питання висвітлювали П.Адлер [11], Р.Якобсон [13], Д.Лушкер [14], М.Маруяма [15], Р.Нортон [16], Дж.Уолш [17], М.Йошикава [18]. Але у науковому доробітку названих дослідників ми не зустріли фундаментальної позиції щодо міжкультурної комунікативної компетентності викладача вищої школи, зокрема теоретичного обґрунтування цього феномена в особистісно-комунікативній конотації, адже здебільшого пропонуються моделі, змістом яких виступає лінгвіс-

тична готовність студентів-філологів. Тому мета даної статті полягає у висвітленні міжкультурної комунікативної компетентності (МКК) із позицій можливості її діагностування як ознаки професійно-педагогічної якості (ППЯ) викладача вищої школи (ВВШ).

Визначення міжкультурної комунікативної компетентності має спиратись на особистісний, культурологічний, комунікативний, компетентнісний підходи, зміст яких відкриває трансфесійну функцію, креативно-акмеологічну сутність і праксеологічне призначення даного феномена в структурі ППЯ ВВШ. Культурологічна методологія в сучасному тлумаченні виступає типом міждисциплінарного дискурсу, адекватного культуроцентристській парадигмі освіти. Зміст культурологічного підходу зумовлює спрямованість усіх компонентів освіти до культури і людини як її творця і суб'єкта, здатного до культурного саморозвитку. Культурологічний підхід до міжкультурної комунікативної компетентності є обов'язковим методологічним орієнтиром, що виявляє природу культури як цілісного праобразу змісту діяльності людини, характеристик її особистості, вищих духовних і особистісних цінностей, що втілюються у мовний спосіб і наповнюють професійно-педагогічну якість викладача вищої школи культурними смислами.

Особистість як найвища цінність здатна реалізувати культурно-творчі ідеї у педагогічному процесі: орієнтація в специфіці виявлення різномістовних цінностей в освітньому процесі; взаємодовіра і взаєморозуміння різних змістів культури учасників педагогічного процесу (етнічної, вікової, соціальної, поведінкової тощо) - *культурологеми*, що визначають моральні і духовні характеристики професійно-педагогічної якості ВВШ.

Комунікативний підхід орієнтує на застосування у професійному розвитку ВВШ комунікативної парадигми, що реалізується суб'єктами, котрі усвідомлюють об'єктивні і суб'єктивні потреби, є компетентними у своїй предметній галузі та обмінюються власними досягненнями задля оперативного розповсюдження і застосування нових знань і досвіду. Комунікативна парадигма орієнтує на опанування вербальними і невербальними технологіями співробітництва, взаємодосконалення, взаємообміну.

У вивченні феномена міжкультурної комунікативної компетентності ВВШ ми використовуємо пізнавальний алгоритм руху від явища до сутності, що зумовлює визначення родового поняття як обов'язкову дослідницьку процедуру. "Компетентність (*від лат. належний, здатний*) - володіння знаннями і досвідом, який дозволяє судити про що-небудь, має авторитетне судження; компетентний - той, хто знає, досвідчений у певній галузі; котрий має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати будь-що, судити про щось" [8, с.419]. Аналіз трактувань, які пропонуються у дослідженнях з педагогіки, дозволяє говорити про визначення компетентності крізь систему наявних у фахівця компонентів, що дозволяють професійно здійснювати працю.

Сучасна науково-популярна і науково-методична література глибоко і плідно розробляє питання *компетентнісного підходу в галузі професійно-педагогічної освіти*, що ускладнює посилення на конкретні праці. Ми, зокрема, звернули увагу на ті праці, в яких висвітлюється зміст і сутність його застосування у наукових позиціях, пов'язаних із професією викладача вищої школи і таких, що мають смисл у праксео-

логічному конструкті професійно-педагогічної якості викладача та вирізняються спільними *логемами* (нормативними тезами).

Компетентність є синтезом когнітивного, предметно-практичного й особистісного досвіду, який виявляється результатом навчання і наслідком саморозвитку індивіда. Дослідники освітніх проблем професіоналізації визначають *компетентність* як знання, уміння, навички та досвід, які формують професійні властивості фахівця на достатньому рівні для якісного виконання ним професійних функцій; *компетенцію* як сукупність доступних для вимірювання чи оцінювання умінь, знань і навичок, набутих упродовж навчання і необхідних для виконання певного виду професійної діяльності [3, с.354].

Е.Ф.Зеєр під *компетентністю* розуміє сукупність знань, умінь, досвіду, що відбивається в теоретико-прикладній підготовленості до їх реалізації в діяльності на рівні функціональної грамотності. У контексті професійної освіти компетентність людини визначають знання, уміння і досвід, а здатність їх мобілізувати у конкретній соціально-професійній ситуації, на його думку, характеризує компетенцію професійно успішної особистості [4, с.47-51].

Компетентність є синтезом когнітивного, предметно-практичного та особистісного досвіду, який виявляється результатом навчання і наслідком саморозвитку індивіда [2]. На думку В.А.Попкова, *дефініція професійної компетентності викладача вищої школи* слугує для ємного визначення змісту, сутності, структури, системи критеріїв ефективності процесу формування і досягнення наперед заданого результату "...вона являє собою інтеграцію таких змістовних компонентів компетентності викладача, як любов до своєї професії, що веде до потреби у самовдосконаленні, ґрунтовна (а "не лікбезівська") психолого-педагогічна і соціально-економічна підготовка, досвід і значущі для викладача особистісні якості" [9, с.15].

Творча готовність до продуктивного вирішення майбутніх завдань - найважливіша нормативна теза запропонованого Н.В.Кузьміною генерального закону фундаментальної освіти, в якому компетентність і майстерність фахівців освіти є підґрунтям усіх професій [5, с.13-27].

Категорія компетентності в контексті гуманітарного характеру професійно-педагогічної діяльності акцентує на здатності суб'єкта реалізувати в діяльності його ціннісні установки. Компетентність як єдність теоретичної і практичної готовності педагога до виконання професійних функцій характеризує не тільки діяльність, але й самого викладача як її суб'єкта в його самостійній, відповідальній, ініціативній взаємодії зі світом. Завдяки цій властивості компетентність інтегрує професійні й особистісні якості, спрямовує на опанування знаннями і цілеспрямоване використання у прогнозуванні, плануванні і реалізації діяльності.

У нашому розумінні компетентність має статус особистісно-процесуального феномена, який, у першу чергу, закладає основи для креативно-акмеологічної антропології професійного зростання, у якій формується і вдосконалюється, оновлюється професійно-педагогічна якість викладача вищої школи. Вона відбиває ступінь осмислення дорослою людиною себе як фахівця і педагога, провідною рисою якого є соціально-психологічна компетентність, що підкреслює родову комунікативну сутність педагогічної діяльності. У її структурі професійно-педагогічна і міжкуль-

турна комунікативна компетентності взаємопов'язані на рівні змісту і гуманітарної спрямованості усіх комунікативних процесів, якими наповнена освітня реальність.

Термін "комунікація" (*від лат. communico - робити загальним, повідомляти, розмовляти, пов'язувати, з'єднувати, спілкуватись, мати зв'язки, мати справу з чимось/кимось*) має велику кількість ознак, які дозволяють застосовувати його як однопорядковий з поняттям "спілкування". В англійській мові термін "комунікація" означає обмін думками, інформацією та емоційним переживанням у формі мовних або письмових сигналів. Спілкування є мовною поведінкою людини не лише як представника певного етносу, але й професійної спільноти.

У середині минулого століття П.Якобсон запропонував комунікативну модель, в якій відбито дискурсну та інтерактивну форми комунікації з відповідною системою функцій: референтивною, контекстуальною або когнітивною (предмет, зміст мови, те, про що йдеться); поетичною (відбір мовних засобів та форма вербальних повідомлень); емотивною або експресивною (виявляє ставлення того, хто говорить, до предмета розмови або співрозмовника шляхом інтонації, гучності, швидкості тощо); встановлення контакту, його підтримка і збереження; металінгвістичною (використання мовних засобів для з'ясування наявності співучасті і розуміння смислу спілкування зі співрозмовником); коннотативною (сприяє участі адресата в розмові, стимулює спілкування) [13].

У вивченні міжкультурної комунікативної компетентності ВВШ ми будемо орієнтуватись на універсальні функції міжкультурної комунікації, виокремлені В.Максаковою та І.Плужник: інформаційну, інтерактивну, ґносеологічну, соціальну, аксіологічну, нормативну, семіотичну, практичну, експресивну, інтерпретативну [6].

Комунікативна компетентність ВВШ інтегрує атрибути спілкування і комунікації. Перше здебільшого пов'язане із властивостями усно-мовної міжособистісної вербальної і невербальної взаємодії афективно-оціночного характеру, що реалізується у практичній діяльності, тоді як комунікація - це процес передавання та обміну думками і почуттями між людьми у різних сферах їх творчої і пізнавально-трудої діяльності, який реалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів. Проте такий поділ для гуманітарної експертизи професійно-педагогічної якості ВВШ є умовним, адже процесам спілкування і комунікації властиві суттєві взаємопереходи.

У сфері професійної педагогічної діяльності завданнями міжкультурної комунікації є: обмін досвідом професійної діяльності [12; 15, с.147-158], її смислами, результатами і культурними фактами, що її презентують, прийомами і технологіями; динамізація мотиваційної сфери і поведінки у напрямі актуалізації гуманітарних ефектів професійно-педагогічної якості.

При визначенні змістовних характеристик міжкультурної комунікативної компетентності ВВШ у дослідницький простір входять категорії міжкультурної особистості та міжкультурної комунікації. Вони не мають професійної специфіки, але це не виключає їх визначальних позицій у формуванні міжкультурної комунікативної компетентності сучасного викладача вищої школи. Остання, за І.Плужник, являє собою: атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства,

який забезпечує взаємодію і взаємозв'язок між підсистемами культури, між різними культурами у просторі і часі, між суб'єктами-носіями культури на рівні окремої культури або на рівні міжкультурного спілкування; фактор соціокультурних змін, якому властиві багато якостей і динамічність; індикатор розвитку культури в суспільстві; базисний елемент формування, відтворення, збереження і трансляції культури як у цілому, так і її складових, що закріплюється у вигляді системи символів, знаків [10].

Для гуманітарної експертизи професійно-педагогічної якості викладача-трансфесіонала одну з визначальних позицій посідає концепція "міжкультурної особистості". Ця категорія є родовою для таких понять, як "мультикультурна ідентичність" "мультикультурна особистість" [11, с.13-23], "міжнародна особистість" [14, с.426-430], "універсальна особистість", "людина-посередник", "транскультурна ідентичність", "мета ідентичність" [17]. У визначенні характеристик міжкультурної комунікативної компетентності викладача вищої школи ми відштовхувались від позицій дослідників феномена міжкультурної особистості. Зокрема П.Адлер вказує на особливу самосвідомість такої людини, котра здатна вести діалог із новими формаціями реальності, не відірвана від власної культури й водночас знаходиться на межі культур, має "нове бачення", яке створює інтегративну і творчу перспективу "третьої культури" [11], що знімає проблему конфліктності. М.Йошикава [18, с.220-241] виокремлює синергетичну природу міжкультурної особистості, коли виникає нова властивість нової самосвідомості, нові смисли, утворені усвідомленням відносної природи цінностей і універсальним характером діяльності людини [18, с.220]. Відсутність окремих пріоритетів однієї з культур визначає внутрішні якості особистості, яка сприймає різницю культур, демонструє повагу до них, розуміння думок, почуттів і віри представників інших культур. Такі характеристики властиві людині-космополіту [17].

Комунікативні якості інтегрують ціннісні орієнтації, моральні позиції, спрямованість індивідуального професійно-педагогічного ресурсу ВВШ на встановлення стосунків взаєморозвитку, взаємозбагачення і взаємооновлення зі всіма суб'єктами освітньої реальності, в тому числі із колективним суб'єктом. Зазначимо, що необхідно розрізняти комунікацію і інформацію як зв'язок і один з предметів зв'язку. Комунікативна компетентність у такому розумінні виступає як інтегративна сукупність особистісно-діяльнісних конструктів ВВШ, які зумовлюють реалізацію норм встановлення зв'язків як на особистісному, так і на інформаційному рівнях. Особливе місце у цих конструктах належить "культуромовній особистості" (О.Семиног, 2007).

Отже, у нашому розумінні феномен міжкультурної комунікативної компетентності виникає як емерджент (якісний оновлюючий стрибок), що базується не на сумативності культур, якими володіє особистість, та культурах середовища, в яких вона знаходиться, а на "результанті", тобто на гуманітарному ефекті, що утворюється внаслідок їх інтеграції відповідно до особистісних смислів міжкультурного спілкування викладача.

Спираючись на наведені характеристики компетентності, комунікації, "міжкультурної комунікації", "мовної особистості", "міжкультурної особистості", ми пропонуємо для вивчення гуманітарних ефектів про-

фесійно-педагогічної якості ВВШ наступні вияви міжкультурної комунікативної компетентності:

- усвідомлення людиною і культуротворчої цілі професійно-педагогічного спілкування на міжкультурному рівні;
- вільне володіння культуровідповідними професійними концептами та здатність до створення нового тезаурусу педагогічної професії;
- реалізація різноманітних комунікативних стратегій, що завдяки високій обізнаності в їх змісті, вербальних та невербальних технологіях, забезпечують ефективний збір інформації та її оптимальне педагогічне використання;
- уміння виявляти активну моральну позицію та психологічну готовність до взаєморозуміння із суб'єктами освітньої реальності;
- толерантність науковця-дослідника, толерантність у контексті навчально-методичної діяльності та висока мовна культура міжособистісної взаємодії;
- уміння коректно висловлювати та виявляти доцільну увагу, сприймати різницю у культурному досвіді і тезаурусі суб'єктів педагогічної взаємодії;
- активне самообмеження та невтручання в особисту сферу іншого;
- емоційна гнучкість;
- дійова емпатія;
- саморегуляція мовної поведінки відповідно до педагогічної ситуації.

Перспектива подальшого вивчення міжкультурної комунікативної компетентності закладена у застосуванні гуманітарного підходу до розробки процедури її діагностування та створення змістовного наповнення постдипломної освіти викладача вищої школи, яке б відповідало особистісним смислам опанування нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алмазова Н.И. Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.02 / Алмазова Надежда Ивановна. - Санкт-Петербург, 2003. - 446 с.
2. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А.Болотов, В.В.Сериков // Педагогика. - 2003. - №10 - С.12-19.
3. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за В.Г.Кремня; авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабін. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004. - 384 с.
4. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособие / Э.Ф.Зеер, А.С.Павлова, Э.Э.Сыманюк. - Москва: МПСИ, 2005. - 216 с.
5. Кузьмина Н. В. Акмеология - теория фундаментального образования / Н.В.Кузьмина // Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції "Акмеологія - наука XXI століття: розвиток професіоналізму". - К.: КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2008. - С. 13-27.
6. Максаква В.И. Педагогическая антропология / В.И.Максаква. - М.: Academia, 2001. - 205 с.
7. Наместникова И.В. Межкультурная коммуникация как социальный феномен: автореф. дис. ...д-ра